

Kuntien ilmastosuunnitelmat

Hinku-verkoston johtoryhmän kokous 7.11.2022

Hinku-syyspäivä 8.11.2022

Teemu Ulvi, SYKE

LIFE17 IPC/FI/000002 LIFE-IP CANEMURE-FINLAND Projekti on saanut rahoitusta Euroopan unionin LIFE-ohjelmasta. Tämän esityksen sisältö edustaa ainoastaan CANEMURE-projektin näkemyksiä ja CINEA / Komissio ei ole vastuussa esityksen sisältämän informaation mahdollisesta käytöstä.

Ilmastolain muutos käsittelyssä eduskunnassa

- ▶ Hallituksen esitys annettu eduskunnalle lokakuussa
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_239+2022.aspx
- ▶ Kesällä lausuntokierroksella olleeseen luonnokseen verrattuna lakitekstiin tehty vain pieniä teknisiä tarkennuksia, perusteluihin enemmän muutoksia

Mikä muuttuu?

- ▶ Kunnille tulee velvoite laatia ilmastosuunnitelmat viimeistään 2025 alkavalla valtuustokaudella ja päivittää ne sen jälkeen kerran valtuustokaudessa
- ▶ Lakiin lisätään myös muutoksenhakupykälät koskien valtioneuvoston päätöksiä

Ilmastosuunnitelman sisältövaatimukset

- ▶ Ilmastosuunnitelmista säädetään ilmastolain uudessa pykälässä 14a
- ▶ 1 momentti

14 a §

Kunnan ilmastosuunnitelma

Kunnan on laadittava taikka päivitettävä ilmastosuunnitelma vähintään kerran valtuustokaudessa. Suunnitelmassa on oltava:

- 1) tavoite kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämisestä kunnassa;
- 2) toimet, joilla kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään kunnassa;
- 3) tiedot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä kunnassa;
- 4) tiedot suunnitelman toteutumisen seurannasta;
- 5) muut kuin 1—4 kohdassa tarkoitetut tarpeellisiksi katsotut seikat.

- ▶ Huom. Laki vaatii sisällyttämään suunnitelmaan vain ilmastomuutoksen hillintätoimenpiteitä

Tavoitteet (1)

► 14a § 2 momentti

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tavoitetta asettaessaan kunnan on otettava huomioon 2 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettut tavoitteet. Mainitun momentin 1 kohdassa tarkoitettu nielujen aikaansaamien poistumien kasvamista koskeva tavoite on otettava huomioon myös, jos kunta asettaa suunnitelmassa poistumatavoitteita tai nieluja koskevia toimia. Jos kunta asettaa suunnitelmassa ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevia tavoitteita tai toimia, on otettava huomioon mainitun momentin 4 kohdassa tarkoitettu tavoite.

- 2 momentissa korostetaan, että kunta voi sisällyttää suunnitelmaan myös hiilinieluja ja sopeutumista koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä
- 2 momentti viittaa ilmastolain 2 §:n yleisiin päästövähennys-, sopeutumis- ja hiilinielutavoitteisiin
 - Hiilineutraaliustavoite 2035
 - Päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050
 - Ilmastoriskien hallinnan ja ilmastokestävyyden edistämistavoitteet

Tavoitteet (2)

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Päästövähennystavoitteella tarkoitetaan määrällistä tavoitetta, kuten päästövähennystavoitetta koskevan prosenttiluvun asettamista tietylle vuodelle suhteessa vertailuvuoteen
 - ▶ Päästövähennystavoitteen tulisi kattaa kaikki kunnan alueelta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt päästökauppaan kuuluvia erillisvoimalaitoksia ja teollisuuslaitoksia sekä raskasta kauttakululiikennettä lukuun ottamatta, käytännössä SYKEN ylläpitämän päästölaskentajärjestelmän ns. Hinku-laskentamenetelmän mukaiset päästöt ilman tuulivoimakompensaatiota
 - ▶ Suunnitelmassa voidaan asettaa myös muita ilmastotavoitteita kuten esimerkiksi nielu- tai hiilineutraaliustavoitteen. Tavoitteet on tarkoitus saavuttaa lähtökohtaisesti kotimaisin keinoin.

Tavoitteet (3)

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Monilla kunnilla on jo nyt kansallisia tavoitteita kunnianhimoisempia tavoitteita
 - ▶ Käytännössä kunnilla voi olla perusteita asettaa myös vähemmän kunnianhimoinen tavoite verrattuna kansalliseen tavoitetasoon, esim. maatalousvaltaiseen elinkeinorakenteen takia.
 - ▶ Kansalliset ilmastolaissa asetetut ilmastotavoitteet tulisi kuitenkin ottaa huomioon kunnan ilmastosuunnitelmaa laadittaessa ja peilata kunnan tavoitetta niihin. Jos kunnalla olisi tarve asettaa näitä vähemmän kunnianhimoisia tavoitteita, tulisi ne perustella suunnitelmassa.

Toimenpiteet

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Toimien avulla tulisi olisi mahdollista saavuttaa kunnan ilmastotavoite. Keskeistä vaikutusten arvioinnissa on suuruusluokka ja kokonaisuus.
 - ▶ Suunnitelma kattaisi kunnan oman toiminnan ilmastonmuutoksen hillintätoimien lisäksi kunnan päätösten vaikutukset asukkaiden ja sidosryhmien mahdollisuuksiin hillitä päästöjä omassa toiminnassaan, joten toimien tulisi ulottua myös niihin
 - ▶ Vaikka päästövähennystavoite asetettaisiin pitkälle aikavälille, tulisi suunnitelman sisältää erityisesti toimia lähivuosille. Suunnitelmasta tulisi saada myös käsitys, millaisilla toimilla tavoitetta pidemmällä aikavälillä edistettäisiin.
 - ▶ Jos kunta asettaa suunnitelmassa myös muita tavoitteita, tulisi niiden osalta asettaa myös toimia.

Kasvihuonekaasupäästöjen kehitys

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Ilmastosuunnitelmassa olisi esitettävä myös tiedot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä kunnassa
 - ▶ Päästölaskennassa on tukena SYKEN ylläpitämä kuntakohtainen päästölaskentatyökalu
 - ▶ Kunnilla on käytössä nykyisin useita eri vertailuvuotia tavoitteille ja kunta voisi jatkossakin itse asettaa vertailuvuotensa. Vertailuvuosi voisi esimerkiksi olla vuosi 1990 taikka vuosi 2005, joka on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/842 (jäljempänä taakanjakoasetus) mukainen vertailuvuosi.
 - ▶ Vertailuvuoden olisi tarkoituksenmukaista käydä selkeästi ilmi suunnitelmasta.

Suunnitelman seuranta

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Suunnitelmassa olisi oltava tiedot suunnitelman toteutumisen seurannasta
 - ▶ Seurantatietojen olisi tarkoituksenmukaista koskea sekä tavoitteiden että ilmastotoimien toteutumista
 - ▶ Ilmastosuunnitelmassa kuvattaisiin suunnitelmaan liittyvän tulevan seurannan toteuttamistapaa
 - ▶ Samoin siinä tulisi olla tiedot mahdollisen edellisen suunnitelman toteutumisesta ja seurannasta

Muut tarpeelliset seikat

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Koska ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikentyminen ovat kytkeytyneet toisiinsa, suunnitelmassa olisi usein tarkoituksenmukaista arvioida myös suunnitelman vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle
 - ▶ Suunnitelmaan voitaisiin sisällyttää esimerkiksi päästökehitysskenaario tai tarkastelu ilmastoriskeistä ja tarvittavista sopeutumistoimista
 - ▶ Muita tarpeellisia seikkoja voisivat esimerkiksi olla kuvaus sidosryhmien osallistamisesta, toimien vastuutahoista ja kunnan ilmastotyön nykytilasta.
 - ▶ Sidosryhmien osallistamiseen liittyen keskeistä olisi oikeudenmukaisten ja läpinäkyvien lausunto- ja kuulemismenettelyjen toteuttaminen. Ilmastosuunnitelman laatimisen ja seurannan olisi tärkeää olla läpinäkyvää siten, että kuntalaisilla olisi aito mahdollisuus vaikuttaa sekä ilmastosuunnitelman sisältöön että sen seurantaan.

Päätöksentekoprosessi, seuranta ja kytkentä kuntastrategiaan (1)

► 14a § 3 momentti

Kunnan ilmastosuunnitelman hyväksyy valtuusto. Kunnan on seurattava suunnitelman toteutumista. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (410/2015) 37 §:ssä tarkoitetussa kuntastrategiassa sekä 115 §:ssä tarkoitetussa toimintakertomuksessa.

► Säännöskohtaisten perustelujen mukaan

- Mikäli ilmastosuunnitelma laadittaisiin ja hyväksyttäisiin valtuustokauden alussa, voisi valtuusto seurata suunnitelman toteutumista oman kautensa ajan
- Kunta voi seurata suunnitelmansa toteutumista valitsemillaan keinoilla (esim. erilaiset säännölliset kunnan toimintaan liittyvät tarkastelut ja havainnolliset tilannekuvat tai indikaattorit, ympäristöraportti)
- Toteutettu seuranta olisi tarkoituksenmukaista kuvata ilmastosuunnitelmassa seuraavan suunnitelman laatimisen tai sen päivityksen yhteydessä

Päätöksentekoprosessi, seuranta ja kytkeä kuntastrategiaan (2)

- ▶ Säännöskohtaisten perustelujen mukaan
 - ▶ Kuntastrategiassa tulee kuntalain mukaan ottaa huomioon muun muassa elinympäristön kehittäminen. Koska ilmastonmuutos on perustavalla tavalla yhteiskuntaan ja ihmisiin vaikuttava ilmiö, se olisi tarkoituksenmukaista ottaa huomioon kuntastrategiassa.
 - ▶ Strategiaan voitaisiin sisällyttää kunnan ilmastosuunnitelman tavoitteet ja muut keskeiset seikat, ja arvioida kuinka ne otettaisiin huomioon kunnan toiminnassa ja taloudessa.
 - ▶ Toimintakertomuksessa on kuntalain mukaan esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa, joten se olisi tarkoituksenmukainen, konkreettinen väline kunnan ilmastosuunnitelman ja -työn seurantaan.

Kuntien yhteinen ilmastosuunnitelma

► 14a § 4 momentti

Kunta voi laatia tässä pykälässä tarkoitetun suunnitelman myös yhdessä alueen muiden kuntien kanssa. Yhteisessä suunnitelmassa on oltava kuntakohtaiset tavoitteet ja toimet. Yhteinen suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan valtuustossa.

► Säännöskohtaisten perustelujen mukaan

- Yhteisen suunnitelman laatimisen tulisi olla alueellisesti tarkoituksenmukaista. Käytännössä sellainen olisi tarkoituksenmukaista laatia korkeintaan maakuntatasolla.
- Maakuntien liitoilla voisi olla yhteensovittava rooli ja voisi esimerkiksi toimia kuntien yhteisen suunnitelman laatijana niiden tilauksesta
- Myös ELY-keskukset voisivat osaltaan tukea kuntien yhteistyötä

Valtionavustus

► 14a § 5 momentti

Ympäristöministeriö voi myöntää kunnalle valtionavustusta tässä pykälässä tarkoitetun suunnitelman laatimista tai päivittämistä varten valtion talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa. Avustukseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

► Säännöskohtaisten perustelujen mukaan

- Koska kunnan ilmastosuunnitelma olisi uusi lakisääteinen velvoite kunnille, on lähtökohtana, että uudesta velvoitteesta aiheutuneet kulut korvataan.
- Kunta voisi laatia suunnitelmansa itse taikka käyttää sen valmisteluun ulkopuolista tahoa.
- Jos alueen kunnat laatisivat yhteisen ilmastosuunnitelman, myönnettäisiin avustusta yhteistyöhön osallistuvien kuntien lukumäärän mukaan.

Valtionavustus (2)

- ▶ HE:n mukaan (luvut Vaikutukset julkiseen talouteen ja Vaikutukset viranomaisten toimintaan)
 - ▶ Kunnat voisivat laatia suunnitelmansa itse taikka käyttää sen valmisteluun ulkopuolista tahoa. Valtionavustusta voisi hakea molemmissa tilanteissa.
 - ▶ Valtionavustukset myönnettäisiin kunnille toteutuneiden kustannusten mukaan. Suunnitelman kustannusten suuruusluokka olisi arviolta yksittäiselle kunnalle noin 35-50 tuhatta euroa yhdellä suunnitelmakaudella.
 - ▶ Niille kunnille, joilta lain vaatimukset täyttävä suunnitelma vielä puuttuu, voitaisiin myöntää valtionavustusta jo valtuustokaudella 2021— 2025. Valtionavustusta ei myönnettäisi tällä kaudella kunnille, jotka ovat kuluvalle kaudella jo laatineet lain vaatimukset täyttävän suunnitelman.
 - ▶ Rahoituksen saaminen edellyttää avustuksen hakemista. Kunnan tulee raportoida avustuksen käytöstä ja toteutuneista kustannuksista.

Ohjeistusta ja koulutusta tulossa

- ▶ YM tilannut SYKEltä ilmastosuunnitelmien laatimisoppaan, valmistuu maaliskuussa 2023
- ▶ SYKE järjestää koulutusta suunnitelmien laatimiseksi Hinku-kunnille keväällä 2023
 - ▶ Mm. päästölaskenta- ja päästöskenaariotyökalut

Lisätietoja

teemu.ulvi@syke.fi
puh. 040-5717858

